

COOMBS, Douglas Stafford : Spreading the word : The library work of the British Council / Douglas Coombs. - London ; New York : Mansell Publ., cop. 1988. - XI, 298 p.

A világ meghódítása. A British Council könyvtári tevékenysége

Könnyű dolga van a kutatónak, ha arra szánja rá magát, hogy egy szervezet történetét foglalja össze, legalábbis abban az esetben, ha a szervezet munkája olyan jól tervezett és jól dokumentált, mint a *British Council*é. A szerzőnek nem kellett ugyanis mást tennie, mint összegezni mindazt az információt, ami a Council hivatalos kiadványaiban, éves jelentéseiben, időszaki kiadványaiban és irattárában őrzött koncepciókban, tervekben, szakfélélygyeleti jelentésekben a rendelkezésére áll. A könyv egyes fejezetei után található jegyzetapparátus, és a pontos hivatkozások, gyakori idézetek tanúsága szerint mindez ebben az esetben maximálisan rendelkezésre állt.

Nincs könnyű dolga azonban az írónak, ha a rendelkezésére álló hatalmas adattömeget fel-

használva és megőrkítve olyan könyvet akar írni egy szervezet történetéről, ami az olvasó érdeklődését képes felkelteni, s nem csupán felkelteni, de közel háromszáz oldalon keresztül életben is tartani. E könyv írójának ez sikerült, s külön szerencse, hogy a megjelenés ideje (1988) szinkronban van a magyar olvasók, a könyvtárosok e téma iránti frissen ébredt érdeklődésével. A szakirodalomban, a szakmai tanácskozásokon egyre többet hallunk a British Councilnak az elmúlt két évben hazánkban is növekvő aktivitásáról, s ez a könyv valóban a legjobb forrás, hogy kiegészítsük innen onnan származó hiányos ismereteinket, és a történet segítségével rendszerben láthassuk a jelenlegi tevékenységét.

A British Councilt 1934-ben alapították, de könyvtárainak története már ezt megelőzően is nyomon követhető. Már az első világháborút megelőzően a brit kormányzat akciót hirdetett a kulturális propaganda területén, 1919-ben a Külügyminisztérium pénzt utalt erre a célra. A New Yorkban alapított, és első éveiben passzivitása miatt elmarasztalt *British Bureau of Information* már 1920-ban angol tudományos és technikai könyvek rendelkezésre bocsátásáról számol be. 1928-ban Franciaországban félmillió, Németországban 300 ezer és Olaszországban 200 ezer fontot költöttek könyvre, s bár az 1931-es gazdasági válság ezt a tevékenységet is felére csökkentette, de a szándék maradt: „angol könyvtárat alapítani Európa különböző pontjain jó eszköz lehet arra, hogy terjesszük az angol nyelvet, és jobban megértessük az angol életet és kultúrát.” 1934-ben kapták meg a külföldi brit missziók a memorandumot a *Foreign Office*-től, ami létrehozta azt a szervezetet, amelyet ma British Council néven ismer a világ. A cél: kulturális propaganda kifejtése a világ országaiban, hogy más országok egyre erősödő nemzeti propagandája mellett a brit életet, célokat és eszméket terjessze. A megvalósítás útja: nemhivatalos kulturális kapcsolatok építése és fenntartása, s a szakértők által erre leghatásosabbnak vélt eszköz: angol könyvtárak alapítása.

Ettől kezdve a British Council története a világ országaiban alapított könyvtárak története. A könyv fejezetei a tevékenység bővülését illetve a történelem egyes eseményeinek hatására való megtorpanását, visszaszorulását alapulveő korszakokra osztják a történetet.

A kezdetek, a szerveződés korszakában alakulnak ki a báziskönyvtárak, természetesen min-

dig a helyi igényeknek legmegfelelőbb variációban. A gyarapítás segítésére periodikusan megjelenő állománygyarapítási tanácsadót hoznak létre (Panel of Book Selectors), és újságokból, folyóiratokból is kiválogatják a tíz legjobb, a mindenható kívánatos bázisanyagot. A fejlődés a második világháború kitöréséig gyors és intenzív: 37 országban 97 könyvtár van ekkor, további 11 ország 20 intézményével megszervezett a tudományos együttműködés, és a bázisfolyóiratok 51 ország 663 intézményébe járnak rendszeresen. A háború éveiben is folyik a munka, nő a dokumentumokra fordított összeg, fejlődik a gyarapító munka. A háború végén új model jön létre: a felszabadult Európában a tudomány és a felsőoktatás igényeinek a kiszolgálására megfelelő gyűjtemények, a tengerentúli már működő könyvtárak pedig új feladatot vállalnak megukra: tevékenyen közreműködnek a helyi könyvtárhálózatok kialakításában, megszervezésében, és a leendő könyvtárosok szakismereteinek megalapozásában. Együtt indul meg a könyvtárszervezési, a módszertani munka és az elemi katalogizálási és osztályozási ismeretek oktatása. 1948-ra 35 európai és 15 tengerentúli központi könyvtár működik ezzel a feladatkörrel az egyes országok fővárosaiban, és mindenütt több kisebb intézeti könyvtár a fontosabb városokban.

A könyvtárhálózatok kialakításával együtt megjelennek azonban a gazdasági nehézségek, amit fokoz az a tény, hogy ezekben az években új területen - Kelet-Ázsiában - is megindul a munka. A Kínában létrehozott három könyvtár csak rövid ideig, az 1951/52-es kommunista hatalomátvételéig élt, megvetették viszont a japán (Tokio, Kioto), a burmai és a thaiföldi tevékenység alapjait. Különleges jelentőséget kapott az 1950-ben Indonéziában megalapított könyvtár, ami egy év alatt a legnagyobbak egyikévé vált. Ebben az országban ugyanis angol lett a nemzeti felsőoktatás nyelve, így extra feladatként országos postai kölcsönzést is ellátott. Sokatmondó az első év végén a forgalmi statisztika: a könyvtár heti forgalma 4000 kötet.

Ezekben az években kapott nagy hangsúlyt a Brit Nemzetközösség államaiban való terjeszkedés. A háborút megelőzően csak Máltán volt könyvtár, utána nagyarányú fejlesztés indult az indiai szubkontinensen, a nyugat-afrikai gyarmatokon, a Karib-tengeri szigetvilágban is.

Az európai munka hatóköre csökkent a hidegháborús években. Az 1947-ben működő 50

könyvtárból 1955-re 33 lett. 1949 telétől a budapesti könyvtár sem fogadott olvasókat.

Az ezt követő évek - egészen 1970-ig már nem az intézmények szaporodását, hanem a munka tartalmi bővítését, a könyvtárak gyűjteményi és szolgáltatási színvonalának emelését hozták. A British Council könyvtárak lassan átalakultak, arcuk, ami az 50-es években még public library-re hasonlított, egyre inkább egy általános gyűjtőkörű tudományos könyvtárhoz vált hasonlatossá. A londoni központ könyvtárosai tájékozódó körutakon vettek részt, megismerték a központi és helyi könyvtárak munkáját, konzultáltak a helyi könyvtárosokkal, tanárokkal, s ennek eredményeként egyéniesítették a könyvtárak tevékenységét. Nagy súlyt kapott a helyi közművelődési könyvtárak kialakításához nyújtott segítség, a felsőoktatás igényeinek mindna-gyobb arányú kiszolgálása, könyvkiállítások szervezése, a könyvkereskedelem és a helyi könyvkiadás segítése; egyszóval kialakult a mai profil.

Az alaptörekvés ma is ugyanaz: British Council könyvtárat telepíteni a világ minden pontjára, a kulturális kapcsolatokat saját könyvtár és annak dokumentumai útján megalapozni és építeni. A tevékenységet a hagyományos könyvtári tevékenységnél sokkal tágabban értelmezve az egész könyvkultúra - a könyvkiadás, a könyvkereskedelem és a könyvön keresztül a tudományos élet propagandája is ennek szolgálatában áll. Az elgondolás hatalmas sikerrel valósult meg. Létrejött a világ legnagyobb könyvtárhálózata, amely a londoni központ vezetésével méreteit meghazudtoló módon rugalmasan és a helyi szükségleteket maximálisan szem előtt tartva működik, amely jelenleg a brit könyvek legnagyobb vásárlója, a brit könyvek, rajtuk keresztül a brit tudományos eredmények, a kultúra és a művészetek legnagyobb népszerűsítője.

Napjaink a könyvtárak durván három típusa alakult ki a helyi igények függvényében: a fejlődő országokban public library alapkönyvtári funkciót ellátó könyvtárhálózatok, a fejlett világban a tudomány és a felsőoktatás információellátását támogató hálózatok, illetve egyes országokban (Nigéria, Finnország, Dánia) a menedzserek üzleti információval való ellátását vállaló hálózatok.

Hatalmas jelentőségű a British Council könyvtárhálózatának szerepe a világ dokumentumellátása szervezetének létrehozásában, az egyes országok könyvtári rendszereinek kifej-

lesztésében. Külön értékelendő, hogy ezt nem a szokott értelemben vett segélyprogramok útján valósította meg, hanem a „know-how” átadása, ismerősebben fogalmazva saját könyvtárainak módszertani munkája során. Ezen a területen elért sikereik egyben a könyvtári módszertani munka lehetőségeit és szükségességét, életképességét jelzik a világ számára. Ez a szó szerint véve világra szóló hatókörrel bíró szakmai műhely ma még felmérhetetlen méretekben járult hozzá a könyvtáros-informatikus szakma fejlődéséhez.

A British Council, bár hivatalosan így soha nem deklarálta, de a nyomtatott dokumentumokon keresztül a könyvtári munka eszközeivel hódította meg a világot. Ennek története szívből

ajánlható, érdekes olvasmány, s alkalmas arra, hogy egy alacsony presztízsű értelmiségi szakma művelőiben, és az erre készülők egyetemi, főiskolai hallgatókban megerősítse a munkájuk hasznába vetett hit, a szakmai önérzet érzését. *D. Coombs* könyvének bibliográfiája mintaként ajánlható bármilyen szervezet számára arra, hogy hogyan kell tevékenységét a jövőnek szólóan hasznosan és széleskörűen dokumentálni. S aki a British Council valamilyen résztevékenységéről kíván csak tájékozódni, bátran kezébe veheti a könyvet, mert a szakmánk művelőjéhez méltón kitűnő betűrendes mutató nagy biztonsággal eligazítja a fejezetek között.

Lukátsné Takács Zsuzsanna

SZERZŐI JOGDÍJAS DOKUMENTUMSZOLGÁLTATÁST vezet be az illetékes igénylők számára a British Library Dokumentumszolgáltató Központja. Az illeték fizetése jogot ad a használó könyvtárnak arra, hogy egy-egy folyóiratcikkéről több másolatot, ill. egy folyóiratszámából több cikkmásolatot kapjon, hogy a másolatot állományba vegye, telefax-küldeményről konzerválás céljára másolatot készítsen stb.
(Document Supply News, 1991. márc.)